

บทที่ 6 ลักษณะของร่างกฎหมาย

ก่อนลงมือร่างกฎหมายแต่ละฉบับนั้น ผู้ร่างจะต้องทราบก่อนว่าจะต้องร่างกฎหมายขึ้นมาในลักษณะใด และจะต้องร่างให้อยู่ในขอบเขตแค่ไหนเพียงไร ดังนั้น ในการร่างกฎหมายแต่ละฉบับ ผู้ร่างจะต้องศึกษาถึงสิ่งต่อไปนี้คือ

- ก. แบบของกฎหมาย
- ข. เนื้อหาสาระของกฎหมาย

ก. แบบของกฎหมาย แบบของกฎหมายอาจเรียกได้ว่าเป็น หัวใจของการร่างกฎหมายเลยก็ว่าได้ ถ้าผู้ร่างรู้แบบของกฎหมายก็เท่ากับว่าร่างกฎหมายฉบับที่จะยกร่างนั้นเสร็จไปเสียเกือบครึ่งหนึ่งแล้ว

ในการร่างกฎหมายแต่ละฉบับนั้น ไม่ใช่ผู้ร่างต้องการจะใส่ข้อความใดลงในที่ใดก็ได้ แต่จะต้องทำตามแบบที่ร่างกฎหมายฉบับอื่นเขียนไว้เพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจในการอ่าน และเพื่อให้ร่างกฎหมายฉบับนั้น ๆ เป็นร่างกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ เช่น ในการร่างพระราชบัญญัติจะต้องใช้แบบของพระราชบัญญัติ จะไปใช้แบบเดียวกับการร่างกฎกระทรวงย่อมไม่ได้ ตามปกติโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ร่างกฎหมายประเภทเดียวกันจะคล้ายคลึงกัน แต่บางกรณีผู้ร่างก็จำเป็นต้องคิดค้นแบบใหม่ ๆ ให้เหมาะสม เช่น กฎหมายที่บัญญัติเรื่องใดเรื่องหนึ่งขึ้นมาใหม่ทั้งหมด หรือปรับปรุงเรื่องบางเรื่องใหม่ทั้งหมด หรือร่างที่แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับเดิม ร่างกฎหมายเหล่านี้จะมีความแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามจะต่างกันในระยะเยื้องเท่านั้น โดยส่วนใหญ่แล้วจะเหมือนกัน คือ กฎหมายแต่ละประเภทประกอบด้วย

1. ชื่อกฎหมาย
2. คำปรารภ
3. บทบัญญัติว่าด้วยการอาศัยอำนาจ
4. วันใช้บังคับ
5. บทนิยาม
6. ผู้รักษาการตามกฎหมาย

7. ปริมาณโทษและผู้รับสนองพระบรมราชโองการ หรือนามของผู้มีอำนาจตรา
กฎหมาย

1. ชื่อกฎหมาย¹

ชื่อของกฎหมายจะแสดงให้เห็นถึง

ก. ฐานะของกฎหมาย กฎหมายแต่ละฉบับจะแสดงให้เห็นถึงว่ากฎหมายฉบับนั้นมี
ฐานะเป็นกฎหมายใด เช่น เป็นรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา หรือ
กฎกระทรวง

ข. แนวทางที่กฎหมายฉบับนั้น ๆ ประสงค์จะควบคุมหรือคุ้มครอง ตัวอย่างเช่น
พระราชบัญญัติอากรชุด พ.ศ.2522 เมื่อเราอ่านชื่อก็จะรู้ว่ากฎหมายฉบับนี้เกี่ยวข้องกับอากร
ชุด หรือคอนโดมิเนียม ถ้าอยากรู้ว่ากรรมสิทธิ์ในอากรชุดมีได้แค่ไหน ผู้เข้าอยู่อาศัยในอากรชุด
ได้รับความคุ้มครองอย่างไรบ้าง และเรื่องอื่น ๆ ที่กฎหมายยอมรับคุ้มครองไว้ในเรื่องอากรชุดมี
อะไรบ้าง ก็จะต้องมาอ่านจากกฎหมายฉบับนี้ เพราะฉะนั้นจะเห็นว่าชื่อของกฎหมายจะเป็นแนว
ทางให้ผู้อ่านทราบได้เป็นอย่างดีว่าผู้อ่านจะหาอะไรได้จากกฎหมายฉบับนี้บ้าง

การเขียนชื่อกฎหมายแต่ละฉบับก็เช่นกัน จะต้องมีความหลักเกณฑ์ในการเขียนซึ่ง
แบ่งได้เป็นการเขียนชื่อกฎหมายที่บัญญัติขึ้นใหม่ กับการเขียนชื่อกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อแก้ไข
เพิ่มเติมกฎหมายเดิมที่มีอยู่แล้ว

1.1 การเขียนชื่อของกฎหมายที่บัญญัติขึ้นใหม่

ชื่อของกฎหมายใหม่ ๆ นี้ผู้ร่างจะกำหนดขึ้นโดยอาศัยความเข้าใจอย่างคน
ทั่ว ๆ ไปว่ากฎหมายฉบับนั้น ๆ ประสงค์จะควบคุมหรือคุ้มครองอะไร เช่น พระราชบัญญัติอากร
ชุด พ.ศ.2522 ดังที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้ว เป็นกฎหมายที่ประสงค์จะควบคุมและคุ้มครองบุคคลผู้ที่
เข้าซื้ออากรชุด เจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้คือเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยของประชาชน
ปัญหาในเรื่องกรรมสิทธิ์ในอากรชุดที่มีอยู่แล้ว และวางหลักประกันให้กับผู้ที่เข้าอยู่อาศัยใน
ภายหน้าด้วย ความจริงถ้าจะนำเอาเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้มาเป็นชื่อของกฎหมายก็จะยาก
ที่จะนำมาเรียบเรียงให้สั้นและง่ายแก่การเข้าใจได้ เช่น ถ้าจะใช้ชื่อว่า "พระราชบัญญัติ
กรรมสิทธิ์อากรชุด พ.ศ." เพียงแค่นี้ก็จะไม่ครอบคลุมเจตนารมณ์ของกฎหมายทั้งฉบับ ผู้อ่าน

¹ กาญจนารัตน์ ลิวิโรจน์, อ้างแล้ว, หน้า 110-115.

จะเข้าใจว่ากฎหมายฉบับนี้เกี่ยวเฉพาะเรื่องการได้มา การโอนหรือการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในอาคารชุดเท่านั้น หรือหากจะใช้ชื่อว่า "พระราชบัญญัติสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับอาคารชุด พ.ศ." ก็จะทำให้เข้าใจไปว่าเป็นกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของผู้อาศัยในคอนโดมิเนียมเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงจับเอาคำว่า "อาคารชุด" เพียงคำเดียว ซึ่งก็สามารถทราบว่าคนควรจะปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายฉบับใดบ้าง ในกรณีเช่นนี้จึงได้บัญญัติชื่อกฎหมายไว้เพียงว่า "พระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ."

ที่ยกตัวอย่างมานั้นเป็นวิธีการเขียนชื่อของพระราชบัญญัติ ส่วนชื่อของพระราชกฤษฎีกาและกฎกระทรวงก็มีแบบที่แตกต่างออกไปเช่นกัน

สำหรับชื่อของพระราชกฤษฎีกาส่วนใหญ่จะนำเอาข้อความในมาตราหนึ่งมาตราใดของพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดที่ให้อำนาจตราพระราชกฤษฎีกานั้นขึ้นมา เป็นชื่อพระราชกฤษฎีกาฉบับนั้น แต่วิธีการนี้จะทำให้พระราชกฤษฎีกาที่ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจของพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดฉบับเดียวกัน มีชื่อซ้ำ ๆ กันหลายฉบับ ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนได้ วิธีการที่จะทำให้เห็นความแตกต่างกันก็คือใส่ชื่อห้องที่ที่จะใช้บังคับลงไว้ในชื่อของพระราชกฤษฎีกาแต่ละฉบับด้วย เช่นนี้ ก็จะเห็นความแตกต่างของพระราชกฤษฎีกาแต่ละฉบับ ตัวอย่างเช่น การกำหนดเขตที่ดินให้เป็นเขตโครงการจัดรูปที่ดินนั้น การกำหนดแต่ละครั้งนั้นทำได้โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2517 กำหนดให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้น เพื่อให้เห็นความแตกต่างของพระราชกฤษฎีกาแต่ละฉบับแทนที่ผู้ร่างจะให้ชื่อพระราชกฤษฎีกาว่า "พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินให้เป็นเขตโครงการจัดรูปที่ดิน" ผู้ร่างก็ใส่เขตห้องที่ที่พระราชกฤษฎีกานั้นใช้บังคับลงไปด้วย เช่น กรมที่ดินเห็นสมควรว่าจะจัดห้องที่ตำบลหนองแวงและตำบลพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นเขตโครงการจัดรูปที่ดิน ก็จะดำเนินการออกกฎหมายขึ้นโดยใช้ชื่อว่า "พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในท้องที่ตำบลหนองแวง ตำบลพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ให้เป็นเขตโครงการจัดรูปที่ดิน พ.ศ." และเมื่อเห็นว่าควรจัดรูปที่ดินในเขตห้องที่อื่นอีก ก็จะใส่เขตห้องที่เหล่านั้นลงไปแทน เช่น "พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในท้องที่ตำบลโพประจักษ์ ตำบลดอนสมอ อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี และตำบลห้วยไผ่ ตำบลจำลอง ตำบลแสวงหา ตำบลศรีพราย อำเภอแสวงหา ตำบลองครักษ์ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ให้เป็นเขตโครงการจัดรูปที่ดิน พ.ศ." เป็นต้น เหล่านี้เป็นวิธีการบัญญัติชื่อของพระราชกฤษฎีกา

ส่วนการบัญญัติชื่อกฎกระทรวงจะแตกต่างไปจากการบัญญัติชื่อพระราชบัญญัติและพระราชกฤษฎีกา เพราะชื่อของกฎหมายจะไม่ได้แสดงให้เห็นเนื้อหาของกฎกระทรวงนั้นเหมือนกับพระราชบัญญัติ ชื่อของพระราชบัญญัติเมื่ออ่านแล้วจะทราบได้ทันทีเลยว่า พระราชบัญญัติฉบับนั้นฉบับนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องใด ต้องพิจารณาจากเนื้อหาของกฎกระทรวงนั้น ๆ เองจึงจะทราบได้ เพราะชื่อของกฎกระทรวงจะบอกให้ทราบเพียงว่าเป็นกฎกระทรวงฉบับที่เท่าไร ออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายใด เช่น "กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2522) ออกตามความในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522" เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นคือในบางครั้งกฎกระทรวงบางฉบับอาจบัญญัติชื่อเรื่องเอาไว้ด้วย เช่น "กฎกระทรวง (พ.ศ.2521) ออกตามความในพระราชบัญญัติเครื่องแบบทหาร พุทธศักราช 2477 ว่าด้วยเครื่องแบบทหาร ฉบับที่ 51" หรือ "กฎกระทรวง (พ.ศ.2521) ออกตามความในพระราชบัญญัติเครื่องแบบทหาร พุทธศักราช 2477 ว่าด้วยเครื่องแบบทหารอากาศ ฉบับที่ 16" เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นการง่ายแก่การค้นพบบัญญัติว่าด้วยเครื่องแบบทหารแต่ละเหล่าทัพ

ตัวอย่างชื่อพระราชบัญญัติ

1. พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518
2. พระราชบัญญัติกำหนดค่าธรรมเนียมการใช้ยานยนต์บนทางหลวงและสะพาน พุทธศักราช 2497
3. พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาเพื่อพิจารณาใหม่ พ.ศ.2526
4. พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนงาน พ.ศ.2528
5. พระราชบัญญัติวิชาชีพวิศวกรรม พ.ศ.2505

ตัวอย่างชื่อพระราชกำหนด

1. พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ.2527
2. พระราชกำหนดพิทักษ์อัตราศุลกากร พ.ศ.2530
3. พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2524 พ.ศ.2538

ตัวอย่างชื่อพระราชกฤษฎีกา

1. พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่ที่จะเวนคืนเพื่อสร้างและขยายทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1054 สายแยกทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 บรรจบทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101 (ศรีสำโรง) พ.ศ. 2536

2. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยปริญญาในสาขาวิชา อักษรย่อสำหรับสาขาวิชาครุศึกษาระดับปริญญาตรี และครุศึกษาระดับปริญญาโทของสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2536
3. พระราชกฤษฎีกาการรื้อถอนการหวงห้ามที่ราชพัสดุที่ได้หวงห้ามไว้เพื่อประโยชน์ ในราชการกรมทางหลวง ในท้องที่ตำบลม่วงหวาน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พ.ศ.2536
4. พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาล ตำบลป่าตอง อำเภอกระบุรี จังหวัดภูเก็ต พ.ศ.2537
5. พระราชกำหนดบริเวณเขตปลอดภัยในราชการทหารแห่งกองทัพบกในท้องที่อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย พ.ศ.2537

ตัวอย่างชื่อกฎกระทรวง

1. กฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ.2503
2. กฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติศาลากลางจังหวัด และศาลากลางจังหวัด พ.ศ.2535
3. กฎกระทรวง ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ.2518
4. กฎกระทรวง (พ.ศ.2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2521

1.2 การเขียนชื่อกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับเดิมที่มีอยู่

แล้ว¹

ในกรณีที่ผู้ร่างจะตรากฎหมายขึ้นเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับเดิมที่มีอยู่ ผู้ร่างจะต้องใช้ถ้อยคำที่แสดงให้รู้ได้ว่ากฎหมายฉบับนี้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับใด เรื่องนี้เดิมใช้วิธีเดิมคำว่า "แก้ไขเพิ่มเติม" ลงในชื่อกฎหมายฉบับที่ประสงค์จะแก้ไวนั้น เช่น ในกรณีที่ต้องการแก้ไขเพิ่มเติม "ประมวลรัษฎากร" กฎหมายที่แก้ไขจะใช้ชื่อว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลรัษฎากร พุทธศักราช 2482" แต่ต่อมาก็เกิดมีปัญหาคือว่า ถ้าในปีนั้นมีการแก้ไข

¹ กาญจนารัตน์ สิริโรจน์, อ้างแล้ว, หน้า 113-115.

ประมวลรัษฎากรหลายครั้งจะทราบได้อย่างไรว่า ฉบับใดแก้ไขก่อนหลังอย่างไร จะทราบได้ก็
แต่โดยพิจารณาจากเนื้อหาของกฎหมายนั้นเท่านั้น ดังนั้น ในปัจจุบันจึงใช้การเรียงลำดับเป็นฉบับที่
2, 3, 4 ฯลฯ แทน เพื่อตัดปัญหาที่จะค้นหาว่าฉบับใดแก้ไขก่อนหรือหลัง เช่น กฎหมายฉบับเดิมคือ
"พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ.2510" เมื่อมีการแก้ไข กฎหมายที่แก้ไข
จะใช้ชื่อว่า "พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2521" เป็นต้น
ซึ่งเมื่ออ่านชื่อก็จะทราบว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติฉบับแรกที่ออกใน
พ.ศ. 2510

อย่างไรก็ตาม มีบางกรณีที่ใช้ทั้งคำว่า "แก้ไขเพิ่มเติม" และนำเอาวิธีเรียง
ลำดับ "ฉบับที่...." มาใช้ด้วย เช่น หากกฎหมายที่ต้องการแก้ไขคือ "ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง" การแก้ไขกฎหมายโดยวิธีนี้จะได้อีกกฎหมายที่แก้ไขเป็น "พระราชบัญญัติแก้ไข
เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2521" เป็นต้น

ส่วนในเรื่องชื่อกฎกระทรวงฉบับแก้ไขเพิ่มเติมนั้น เนื่องจากกฎกระทรวง
แต่ละฉบับก็มีหมายเลขประจำฉบับอยู่แล้ว เช่น กฎกระทรวง ฉบับที่ 135 (พ.ศ.2536) ออกตาม
ความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 และเนื่องจากชื่อกฎกระทรวงมีลักษณะการ
บัญญัติต่างออกไป โดยถือเอาการเรียงลำดับที่ต่อ ๆ กันไป ไม่ได้แบ่งออกเป็นเรื่อง ๆ ซึ่งไม่มีปัญหา
ในเรื่องนี้ และสำหรับกฎกระทรวงที่แยกเป็นเรื่อง ๆ โดยระบุชื่อเรื่องเอาไว้ในชื่อกฎกระทรวงด้วย
นั้น ก็ยึดถือหลักการเรียงลำดับกฎกระทรวงเรื่องเดียวกันต่อ ๆ กันมา เพราะฉะนั้น จึงไม่จำเป็นต้อง
ใช้คำว่าแก้ไขเพิ่มเติม หรือคำอื่น ๆ อีก เมื่อเห็นว่าเป็นกฎกระทรวงคนละฉบับก็จะทราบได้เลยว่า
ต้องมีข้อความแตกต่างจากฉบับเดิม เช่น กฎกระทรวง (พ.ศ.2499) ออกตามความในพระราช
บัญญัติเครื่องแบบทหาร พุทธศักราช 2477 ว่าด้วยการใช้เสื้อครุย เสื้อปริญญา และเครื่องหมาย
พิเศษบางอย่าง และกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2516) ออกตามความในพระราชบัญญัติเครื่องแบบ
ทหาร พุทธศักราช 2477 ว่าด้วยการใช้เสื้อครุย เสื้อปริญญา และเครื่องหมายพิเศษบางอย่าง เป็นต้น

เรื่องชื่อกฎหมายนี้มีข้อที่น่าสังเกตอยู่ประการหนึ่งคือ ในมาตรา 1 ของ
พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด หรือ พระราชกฤษฎีกา จะบัญญัติชื่อกฎหมายซ้ำกันที่ได้บัญญัติ
ไว้ในตอนต้น (หัวเรื่อง) ที่เป็นเช่นนี้เพราะแบบของการร่างกฎหมายถือกันว่าชื่อกฎหมายที่บัญญัติ
ไว้ตอนต้นนั้นเป็นเพียงหัวเรื่องเท่านั้น ส่วนชื่อกฎหมายที่นำมาบัญญัติไว้ในมาตรา 1 อีกครั้งหนึ่ง
นั้นเป็นการนำเอาชื่อกฎหมายมาบัญญัติไว้ในตัวกฎหมาย เพื่อเป็นการบังคับให้เป็นที่ยอมรับกัน

โดยทั่วไปว่า กฎหมายที่บังคับในเรื่องนั้นมีชื่ออย่างไร หรือการจะอ้างชื่อกฎหมายที่ใช้บังคับในเรื่องนั้นจะต้องอ้างชื่ออย่างไร

ตัวอย่างชื่อพระราชบัญญัติ (แก้ไขเพิ่มเติม)

1. พระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2522
2. พระราชบัญญัติเรื่องราวจ้างทุกข์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2516
3. พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535
4. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2537
5. พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 10) พ.ศ.2537

ตัวอย่างการนำชื่อกฎหมายจากหัวเรื่องมาบัญญัติไว้ในมาตรา 1

(ตราพระบรมราชโองการ)

พระราชบัญญัติ

ลิขสิทธิ์

พ.ศ. 2521

} (ชื่อกฎหมาย)

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2521

เป็นปีที่ 33 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการ
โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

(คำปรารภ) โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองวรรณกรรมและ
ศิลปกรรม

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและ
ยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

(ชื่อกฎหมาย) มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2521"

มาตรา 2

มาตรา 3

2. คำปรารภ¹

คำปรารภคือความเป็นมาหรือสาเหตุที่ต้องบัญญัติกฎหมายขึ้น ในสมัยเดิมนั้น คำปรารภในกฎหมายได้บัญญัติไว้อย่างยืดยาว นอกจากนี้ยังได้บัญญัติถึงวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายอีกด้วย เช่น พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2465 ได้บัญญัติคำปรารภว่า

โดยที่กรุงเทพฯ ได้ร่วมสัญญาระหว่างนานาประเทศที่ได้ตกลงกัน ณ นครเฮก ว่าด้วยเรื่องฝิ่น ซึ่งได้มีพระราชศัทยาบันแล้ว ณ วันที่ 7 ธันวาคม พุทธศักราช 2457 และได้มีความรับรองยืนยันไว้ในข้อ 295 แห่งสัญญาสันติภาพเมืองแวร์ไซลส์ ลงวันที่ 28 มิถุนายน พุทธศักราช 2482 เป็นหนังสือสัญญาที่มีความมุ่งหมายต่อการปราบปรามการใช้ยาเสพติดให้โทษในทางที่ผิดนั้นให้สิ้นไปโดยลำดับ

และโดยที่มีพระราชประสงค์จะดำเนินการให้เป็นไปตามความที่ตกลงในหนังสือสัญญาระหว่างนานาประเทศนั้น กับทั้งในมีการควบคุมครอบงำการนำเข้ายา การขาย การมีไว้ การเพาะปลูกทำผล การประดิษฐ์ และการใช้ซึ่งยาต่าง ๆ อันถ้าใช้ในทางมิบังควร ข่อมเป็นอันตรายและให้โทษนั้นให้เป็นไปตามลักษณะอันควร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

แต่ต่อมาปรากฏว่าแบบของการร่างกฎหมายได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่จะบัญญัติถึงวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายไว้เพียงย่อ ๆ เท่านั้น ส่วนสาเหตุที่ต้องบัญญัติกฎหมายขึ้น (ซึ่งเป็นกรณีการเขียนคำปรารภอย่างยาวในสมัยเดิม) ได้นำไปพิมพ์ไว้ในหมายเหตุท้ายกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ซึ่งบัญญัติคำปรารภไว้เพียงว่า "โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ" แต่สำนักนายกรัฐมนตรีได้คัดลอกเอาบันทึกว่าด้วยเหตุผลที่เสนอต่อรัฐสภา มาพิมพ์ไว้เพื่อทำให้เข้าใจความมุ่งหมายของกฎหมายนั้น ๆ คิขึ้น โดยได้นำมาพิมพ์ไว้ในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติดังกล่าวว่า

¹ กาญจนารัตน์ ลิวิโรจน์, อ้างแล้ว, หน้า 115-117.

หมายเหตุ : เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ เนื่อง จากกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษให้ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้ใช้บังคับ มานานแล้ว และมีบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมกับกาลสมัย สมควร ปรับปรุง กฎหมายดังกล่าวเพื่อให้การปราบปรามและควบคุมยาเสพติดให้โทษเป็นไป โดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาระหว่าง ประเทศว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกอยู่จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สาเหตุที่ทำให้คำปรารภในปัจจุบันต้องสั้นลงไปกว่าเดิม ก็เพราะประโยชน์ในการใช้ คำปรารภตีความกฎหมายมีเพียงเล็กน้อย และผู้ร่างกฎหมายก็เห็นว่า แม้คำปรารภจะเขียนไว้อย่าง ยืดยาวเพียงไรก็ตาม ข้อความที่เขียนไว้นั้นจะเขียนได้แต่เพียงสาเหตุที่จำต้องบัญญัติกฎหมายขึ้น เท่านั้น ซึ่งข้อความดังกล่าวไม่มีความจำเป็นที่จะต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายแบบของการร่าง กฎหมายในปัจจุบัน จึงได้กลายเป็นว่าจะบัญญัติคำปรารภไว้เพียงสั้น ๆ ส่วนสาเหตุที่ควรบัญญัติ กฎหมายดังกล่าวขึ้นนั้น สำนักนายกรัฐมนตรีได้นำเอาบันทึกเหตุผลในการเสนอร่างกฎหมายมา พิมพ์ไว้ในหมายเหตุท้ายกฎหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในเรื่องนี้มีข้อน่าสังเกตประการหนึ่งคือ กฎกระทรวง ประกาศ ระเบียบ หรือข้อบังคับซึ่ง เป็นกฎหมายปลีกย่อยลงไปนั้น จะไม่ได้พิมพ์คำปรารภไว้ แต่ถ้าต้องการจะทราบความเป็นมาหรือ เหตุผลของกฎหมายดังกล่าว ก็อาจจะค้นหาได้จากหมายเหตุท้ายกฎหมายนั่นเอง ที่เป็นเช่นนี้ เพราะผู้ร่างกฎหมายมีความเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้ต้องตรากฎหมายปลีกย่อยต่าง ๆ ขึ้นก็เพื่อปฏิบัติ การให้เป็นไปตามกฎหมายแม่บท ซึ่งต่างก็มีคำปรารภหรือเหตุผลแสดงไว้ชัดเจนอยู่แล้ว เมื่อตรา กฎหมายปลีกย่อยเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายแม่บทจึงไม่จำเป็นต้องแสดงเหตุผลไว้อีก

แบบคำปรารภ

1. แบบอนุมติพระราชกำหนด

1.1 โดยที่เป็นการสมควรอนุมติพระราชกำหนด.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.อนุมติพระราชกำหนดพิทักษ์ตราศุลกากร (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2496

"โดยที่เป็นการสมควรอนุมัติพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร พ.ศ.2496 ตามความในมาตรา 89 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495"

2. แบบการปรับปรุงกฎหมาย

2.1 โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุง.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2512

"โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ให้เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์ โดยจัดตั้งเป็นมหาวิทยาลัยขึ้นใหม่เรียกว่า "มหาวิทยาลัยมหิดล" มีขอบเขตดำเนินงานกว้างขวางยิ่งขึ้น"

2.2 โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วย.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.การเดินอากาศ พ.ศ.2497

"โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการเดินอากาศ"

2. พ.ร.บ.สัญญาติ พ.ศ.2508

3. พ.ร.บ.ทนายความ พ.ศ.2508

หมายเหตุ แบบ 2.2 นี้เป็นแบบที่พบว่ามีการใช้บ่อยครั้งที่สุด

2.3 โดยที่เห็นเป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วย.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.สภาป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ.2499

"โดยที่เห็นเป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยสภาป้องกันราชอาณาจักร"

2.4 โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมาย.....เสียใหม่เพราะ.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ. ให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499

"โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายอาญาเสียใหม่ เพราะตั้งแต่ได้ประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา พุทธศักราช 2451 เป็นต้นมา พฤติการณ์ของบ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก"

- 2.5 โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วย.....เสียใหม่
ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.รับราชการทหาร พ.ศ.2497
"โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหารเสียใหม่"
2. พ.ร.บ.โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497
- 2.6 โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วย.....ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.ส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ.2503
"โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนเพื่อ
กิจการอุตสาหกรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น"
2. พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.2505
- 2.7 โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วย.....ให้เหมาะสมแก่กาลสมัย
ตัวอย่าง พ.ร.บ.ว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.2497
"โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ให้
เหมาะสมแก่กาลสมัย"
- 2.8 โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับ
ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.ควบคุมการเช่าเคหะและที่ดิน พ.ศ.2504
"โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการเช่าเคหะและ
ที่ดิน"
2. พ.ร.บ.สภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2502
- 2.9 โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมาย.....เสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
ตัวอย่าง พ.ร.บ.พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2521
"โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
เสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น"
- 2.10 โดยที่เป็นการสมควรรวบรวมและปรับปรุงกฎหมาย.....เสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง พ.ร.บ.โรคติดต่อ พ.ศ.2523

"โดยที่เป็นการสมควรรวบรวมและปรับปรุงกฎหมายโรคติดต่อเสียใหม่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น"

3. แบบการให้มีกฎหมาย

3.1 โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายเพื่อ.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.บังคับการให้เป็นไปตามอนุสัญญาเจนีวาเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก
ลงวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2492 พ.ศ.2498

"โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามอนุสัญญาเจนีวา
เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเชลยศึก ลงวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ.2492 ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็น
ภาคี"

3.2 โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วย.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.ว่าด้วยการสำรวจการออกโฉนดที่ดิน พ.ศ.2496

"โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยการสำรวจการออกโฉนดที่ดินเพื่อ
ความเป็นธรรมแก่ประชาชน"

2. พ.ร.บ.ปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2503

3. พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ.2517

4. พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518

หมายเหตุ แบบ 3.2 นี้เป็นแบบที่พบว่ามีการใช้บ่อยครั้งที่สุด

3.3 โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายกำหนด.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.รายได้สุขาภิบาล พ.ศ.2498

"โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายกำหนดรายได้สุขาภิบาล"

2. พ.ร.บ.กำหนดอำนาจกระทรวงการคลังในการค้าประกัน พ.ศ.2510

3.4 โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายให้อำนาจ.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.ให้อำนาจปฏิบัติการเกี่ยวกับสมาคมพัฒนาการระหว่างประเทศ
พ.ศ. 2503

"โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายให้อำนาจปฏิบัติการเกี่ยวกับสมาคม
พัฒนาการระหว่างประเทศ"

2. พ.ร.บ.กู้เงินเพื่อการป้องกันประเทศ พ.ศ.2519

3.5 โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมาย.....

- ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.จัดระเบียบกิจการแพปลา พ.ศ.2496
"โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายจัดระเบียบกิจการแพปลา"
2. พ.ร.บ.คุ้มครองการดำเนินงานของประชาคมยุโรปและสำนักงาน
คณะกรรมการการประชาคมยุโรปในประเทศไทย พ.ศ.2522

3.6 โดยที่เป็นการสมควรให้มี.....

- ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.ธนาคารอาคารสงเคราะห์ พ.ศ.2496
"โดยที่เป็นการสมควรให้มีธนาคารอาคารสงเคราะห์"
2. พ.ร.บ.สภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ.2502

3.7 โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วย.....

- ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดบางประการต่อการเดินอากาศ พ.ศ.2521
"โดยที่เป็นการสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยความผิดบางประการต่อการเดิน
อากาศ"
2. พ.ร.บ.ระเบียบแบบนักศึกษาวิชาทหาร และระเบียบผู้กำกับนักศึกษาวิชา
การทหาร พ.ศ.2521

3.8 โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วย.....เพื่อ.....

- ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.ป้องกันการทุ้มตลาด พ.ศ.2507
"โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการทุ้มตลาดเพื่อ
คุ้มครองและส่งเสริมกิจการอุตสาหกรรมภายในประเทศ"
2. พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.2497

- 3.9 โดยที่เป็นการสมควรตรากฎหมายกำหนด.....ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
ตัวอย่าง พ.ร.บ.การควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2505

"โดยที่เป็นการสมควรตรากฎหมายกำหนดการควบคุมตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดต่อกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น"

- 3.10 โดยที่มีความจำเป็นและสมควรมีกฎหมาย.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.รับรองการกู้เงินนอกประเทศ พ.ศ.2500

"โดยที่มีความจำเป็นและสมควรมีกฎหมายรับรองการกู้เงินนอกประเทศ"

4. แบบการควบคุมการกระทำ

- 4.1 โดยที่เป็นการสมควรควบคุม.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.ควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ.2502

"โดยที่เป็นการสมควรควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์"

- 4.2 โดยที่เป็นการสมควรให้มีการควบคุม.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.วิชาชีพเวชกรรม พ.ศ.2511

"โดยที่เป็นการสมควรให้มีการควบคุมวิชาชีพเวชกรรม"

5. แบบการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย

- 5.1 โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติม.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ.2496

"โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา"

2. พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2512

"โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม"

- 5.2 โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วย.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2496

"โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ"

2. พ.ร.บ.องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2517
3. พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2520
4. พ.ร.บ.สุรา (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2521

หมายเหตุ แบบ 5.2 นี้เป็นแบบที่พบว่ามีการใช้บ่อยครั้งที่สุด

5.3 โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติว่าด้วย.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.ว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2496

"โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง"

5.4 โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ.....พ.ศ.

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.ควบคุมการก่อสร้างในเขตเพลิงไหม้ (ฉบับที่ ..) พ.ศ.2496

"โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างในเขตเพลิงไหม้ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2496"

2. พ.ร.บ.สำหรับรักษาช้างป่า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2503

5.5 โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วย.....ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.ว่าด้วยวินัยตำรวจ (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2497

"โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยวินัยตำรวจให้เหมาะสมยิ่งขึ้น"

2. พ.ร.บ.ปิโตรเลียม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2516

5.6 โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วย.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.โทรเลขและโทรศัพท์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2517

"โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขกฎหมายว่าด้วยโทรเลขและโทรศัพท์"

2. พ.ร.บ.เทศบาล (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2523

5.7 โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวล.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 7)

พ.ศ.2496

2. พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2502
3. พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2499
4. พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2499

5.8 โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่..... ลงวันที่.....
ตัวอย่าง พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2515 พ.ศ.2516

5.9 โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่..... ลงวันที่.....
ตัวอย่าง พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 2 ลงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 พ.ศ.2523

6. แบบการตั้ง จัดตั้ง

6.1 โดยที่เป็นการสมควรจัดตั้ง.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2497
 "โดยที่เป็นการสมควรจัดตั้งองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย"

2. พ.ร.บ.การไฟฟ้านครหลวง พ.ศ.2501

3. พ.ร.บ.จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดสงขลา พ.ศ.2505

4. พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ.2514

5. พ.ร.บ.จัดตั้งศาลจังหวัดที่อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม พ.ศ.2520

หมายเหตุ แบบ 6.1 นี้พบว่ามีการใช้บ่อยครั้งที่สุดในการจัดตั้งหน่วยงานของราชการ องค์การของรัฐบาล หรือรัฐวิสาหกิจ ขึ้นใหม่

6.2 โดยที่เป็นการสมควรจัดตั้ง.....เพื่อ.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499

"โดยที่เป็นการสมควรจัดตั้งศาลแขวง และให้มีวิธีพิจารณาความอาญา เป็นพิเศษในศาลแขวง เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคืบคลานเร็วยิ่งขึ้น และเพื่อคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน"

2. พ.ร.บ.ศาลากลางไทย พ.ศ.2517

6.3 โดยที่เป็นการสมควรตั้งงบประมาณ.....

- ตัวอย่าง**
1. พ.ร.บ.งบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2503
 2. พ.ร.บ.งบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2503 พ.ศ.2503

หมายเหตุ แบบ 6.3 นี้พบว่ามีการใช้บ่อยครั้งที่สุดในการตั้งงบประมาณรายจ่าย ประจำปีและตั้งงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปี

7. แบบการยกเลิกกฎหมาย

- 7.1 โดยที่เป็นการสมควรยกเลิก
- ประกาศพระบรมราชโองการ
 - ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่.....
ลงวันที่...เดือน.....พ.ศ.....
 - คำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติ ที่.....
ลงวันที่...เดือน.....พ.ศ.
 - กฎหมายว่าด้วย.....
 - พระราชบัญญัติ.....พ.ศ.
 - คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน
ฉบับที่...ลงวันที่...เดือน.....พ.ศ.

- ตัวอย่าง**
1. พ.ร.บ.ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 4 ลงวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520

"โดยที่เป็นการสมควรยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 4 ลงวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2520"

2. พ.ร.บ.ยกเลิกประกาศพระบรมราชโองการให้ศาลทหารพิจารณา พิพากษาคดีอาญาบางอย่างเพิ่มเติม พ.ศ.2514

3. พ.ร.บ.ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการห้ามนำเข้าและจำหน่ายและการผ่อนผัน
ในการจำหน่ายซึ่งสินค้าที่ผลิตหรือมีกำเนิดในสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ.2518

4. พ.ร.บ.ยกเลิกพระราชบัญญัติการค้ากับประเทศที่ประกอบการค้าโดยรัฐ
พ.ศ.2518 พ.ศ.2519

5. พ.ร.บ.ยกเลิกคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 22
ลงวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ.2519 พ.ศ.2522

8. แบบการแก้ไข ขยายเวลาบังคับใช้กฎหมาย

8.1 โดยที่เป็นการสมควรขยายเวลาบังคับใช้.....ออกไปอีก

ตัวอย่าง พ.ร.บ.ควบคุมการเช่าเคหะและที่ดิน (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2511

"โดยที่เป็นการสมควรขยายเวลาบังคับใช้กฎหมาย ว่าด้วยการควบคุมการ
เช่าเคหะและที่ดินออกไปอีก"

8.2 โดยที่เป็นการสมควรใช้กฎหมาย.....ต่อไปอีก

ตัวอย่าง พ.ร.บ.ระบบเงินตราชั่วคราว (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2497

"โดยที่เป็นการสมควรใช้กฎหมายปัจจุบันว่าด้วยระบบเงินตราต่อไปอีก"

9. แบบการแยกกฎหมาย

9.1 โดยที่เป็นการสมควรแยกกฎหมายเกี่ยวกับ.....ออกจาก.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.ภาษีป้าย พ.ศ.2510

"โดยที่เป็นการสมควรแยกกฎหมายเกี่ยวกับภาษีป้ายออกจากประมวล
รัษฎากร"

2. พ.ร.บ.ภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ.2508

10. แบบนิรโทษกรรม ด้่างมถทิน

10.1 โดยที่.....จึงเป็นการสมควรให้มีการนิรโทษกรรมแก่.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน
เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2500 พ.ศ.2500

"โดยที่ได้มีทหาร ตำรวจ และพลเรือนคณะหนึ่งร่วมมือกันยึดอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2500 ด้วยความปรารถนาที่จะขจัดความเสื่อมโทรมในการบริหารราชการแผ่นดิน และการใช้อำนาจอันไม่เป็นธรรมซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อน และหวาดกลัวแก่ประชาชนโดยทั่วไป และได้กระทำโดยมิได้ปรารถนาแสวงหาประโยชน์ส่วนตนหรือบำเหน็จตอบแทนแต่อย่างใด จึงเป็นการสมควรให้มีการนิรโทษกรรมแก่นักก่อกบฏผู้กระทำการยึดอำนาจ ในครั้งนี้"

2. พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501 พ.ศ.2501

3. พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 พ.ศ.2519

10.2 โดยที่เป็นการสมควรนิรโทษกรรมให้แก่.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ.2499

"โดยที่เป็นการสมควรนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ได้กระทำความผิดฐานกบฏจลาจล และผู้ที่ได้กระทำความผิดอันเกี่ยวเนื่องจากการกระทำการป้องกัน ระวังหรือปราบปรามการกบฏหรือจลาจล ในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้เจริญยิ่งขึ้นมาครบ 25 ศตวรรษ"

10.3 โดยที่เป็นการสมควรล้างมลทินให้แก่.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.ล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ.2499

"โดยที่เป็นการสมควรล้างมลทินให้แก่ผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในกรณีความผิดคดีต่าง ๆ ซึ่งได้พ้นโทษไปแล้ว ผู้ถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ และผู้ถูกลงโทษออกจากองค์การของรัฐบาล องค์การสาธารณะ เทศบาล หรือสุขาภิบาล และผู้ถูกลงโทษทางวินัยอย่างอื่น ในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ยิ่งขึ้นมาครบ 25 ศตวรรษ"

10.4 โดยที่เป็นการสมควรนิรโทษกรรมในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการอันเป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ระหว่างวันที่ 25 และวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2520 พ.ศ.2520

10.5 โดยที่พิจารณาเห็นว่า.....จึงเป็นการสมควรให้อภัยการกระทำดังกล่าว
ตัวอย่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องในการชุมนุม ใน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึง 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 พ.ศ.2519

11. แบบการโอนสำนักงาน

11.1 โดยที่เป็นการสมควรโอน.....ไปเป็นของ.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.โอนกิจการบริหารบางส่วนของกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษา-
ธิการ ไปเป็นของวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2520

2. พ.ร.บ.โอนกิจการบริหารบางส่วนของสำนักงานปลัดทบวง ทบวง
มหาวิทยาลัยไปเป็นของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ทบวงมหาวิทยาลัย พ.ศ.....

3. บทบัญญัติว่าด้วยการอาศัยอำนาจ¹

โดยที่กฎหมายที่จะร่างขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราช
กฤษฎีกา กฎกระทรวง ฯลฯ การจะตรากฎหมายดังกล่าวขึ้นได้จำเป็นต้องอาศัยอำนาจที่ให้ไว้ตาม
กฎหมายลำดับที่สูงกว่า คือ รัฐธรรมนูญ สำหรับพระราชกำหนดหรือพระราชกฤษฎีกา และ
พระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดสำหรับพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวง ดังนั้น การจะตรา
กฎหมายต่าง ๆ ขึ้นใช้บังคับจึงมักจะอ้างอำนาจที่ได้ให้ไว้ในกฎหมายลำดับที่สูงกว่านั้น เช่น
พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ.2522 ในบทบัญญัติที่ว่าด้วย
การอาศัยอำนาจ ได้บัญญัติว่า

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 159 ของรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย และมาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ.2521 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรา
พระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

ในเรื่องบทบัญญัติว่าด้วยการอาศัยอำนาจนี้มีข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่ง คือ ในการตรา
พระราชบัญญัติไม่ได้มีการอ้างบทบัญญัติว่าด้วยการอาศัยอำนาจ ดังเช่นที่บัญญัติไว้ในพระราช

¹ กาญจนารัตน์ ลีวิโรจน์, อ้างแล้ว, หน้า 117-119.

กฤษฎีกา ทั้งนี้ ก็เนื่องมาจากพระราชบัญญัติจะตราขึ้นได้ก็โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ได้ทุกเรื่อง เว้นแต่จะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญเท่านั้น

นอกจากนี้ ในการตรากฎหมายขึ้นโดยอาศัยบทบัญญัติที่บังคับไว้ในกฎหมายลำดับเดียวกัน ไม่ปรากฏว่าได้มีการอ้างอำนาจจากกฎหมายฉบับอื่นนั้น เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.2497 มาตรา 8 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 8 เมื่อได้กระทำการสำรวจที่ซึ่งจะต้องเวนคืนตลอดทั้งหมด หรือเฉพาะแต่ส่วนใดส่วนหนึ่งแล้ว ให้ออกพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์อีกฉบับหนึ่ง เพื่อให้เวนคืนอสังหาริมทรัพย์ และให้ระบุที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นที่ต้องเวนคืนพร้อมทั้งรายชื่อเจ้าของ หรือผู้ครอบครองทรัพย์สินโดยชอบด้วยกฎหมาย.....

ซึ่งต่อมาเมื่อได้มีการตราพระราชบัญญัติขึ้นเพื่อเวนคืนอสังหาริมทรัพย์หลายฉบับไม่ปรากฏว่าได้มีการอ้างถึงมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ฯ ไว้ในบทบัญญัติที่ว่าการอาศัยอำนาจแต่อย่างใด เช่น พระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ในท้องที่ตำบลแม่เหียะ และตำบลสุเทพ อำเภอเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2521 ไม่ได้บัญญัติบทบัญญัติว่าด้วยการอาศัยอำนาจแต่อย่างใด ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะบทบัญญัติในพระราชบัญญัติฉบับแรก (ซึ่งในกรณีนี้ก็คือบทบัญญัติมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยเวนคืนอสังหาริมทรัพย์) ไม่ใช่บทบัญญัติที่ให้อำนาจตราพระราชบัญญัติฉบับต่อ ๆ มา บทบัญญัติในพระราชบัญญัติฉบับแรกนั้นเป็นแต่เพียงบัญญัติถึงวิธีการตรากฎหมายในบางเรื่องขึ้นเท่านั้นว่าจะต้องตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติ

สาเหตุที่ต้องมีการบัญญัติบทบัญญัติว่าด้วยการอาศัยอำนาจลงไว้ในกฎหมายด้วยนั้น ก็เนื่องจากกฎหมายในลำดับที่สูงกว่าได้มอบอำนาจให้ตรากฎหมายในลำดับที่รองลงมาในเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยเฉพาะ เมื่อได้ตรากฎหมายในลำดับดังกล่าวขึ้นแล้วก็ต้องอ้างอำนาจที่ได้รับมอบมาว่าได้ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายใดเพื่อแสดงให้เห็นว่ากฎหมายดังกล่าวได้รับการตราขึ้นโดยถูกต้องแล้ว ซึ่งเรื่องบทอาศัยอำนาจนี้ในสมัยเดิมก็ได้เคยถือกันว่าพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาได้ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย แต่ต่อมาแนวความคิดได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นว่า การตราพระราชกฤษฎีกาต้องอาศัยอำนาจที่ได้ให้ไว้ในกฎหมายโดยเฉพาะ ครั้นในปัจจุบันที่ปรากฏว่ากำลังมีการโต้เถียงกันอยู่ในเรื่องนี้ก็เห็นว่า พระมหากษัตริย์จะทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาได้โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย โดยที่ไม่ต้อง

อ้างอำนาจจากกฎหมายในลำดับที่สูงกว่า เพราะรัฐธรรมนูญบัญญัติให้สามารถกระทำได้นั้นจะได้หรือไม่ เช่น การตราพระราชกฤษฎีกาในเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นต้น แต่ในเรื่องของบทบัญญัติว่าด้วยการอาศัยอำนาจนี้ก็มิใช่ บางกรณีที่เป็นการตรากฎหมายขึ้นโดยไม่ได้ยืมบทอาศัยอำนาจแต่อย่างใด เช่น กรณีของพระราชบัญญัติต่าง ๆ เป็นต้น

4. วันใช้บังคับ¹

วันใช้บังคับ คือ กำหนดเวลาที่บัญญัติไว้ว่าจะให้กฎหมายมีผลใช้บังคับได้ตั้งแต่เมื่อใด ซึ่งนับได้ว่าเป็นส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งของกฎหมายแต่ละฉบับทีเดียว เพราะถ้าขาดเสียซึ่งวันใช้บังคับแล้ว ผู้ใช้กฎหมายย่อมไม่อาจจะทราบได้ว่ากฎหมายฉบับนั้นมีผลใช้บังคับหรือยัง หรือมีผลใช้บังคับตั้งแต่เมื่อใด เป็นต้น

ในเรื่องวันใช้บังคับกฎหมายนี้ ตามแบบของการร่างกฎหมายอาจแยกออกได้เป็น 5 แบบคือ

- ก) ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
- ข) ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
- ค) ใช้บังคับตั้งแต่วันที่กำหนดไว้โดยแน่นอน
- ง) ใช้บังคับเมื่อระยะเวลาหนึ่งล่วงพ้นไป
- จ) ใช้บังคับภายในกำหนดเวลาที่แน่นอน
- ก) ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

กฎหมายที่จะบัญญัติให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป จะได้แก่กฎหมายที่มีความจำเป็นจะต้องบัญญัติใช้เป็นการรีบด่วน เช่น พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 มาตรา 2 ซึ่งบัญญัติว่า "พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป" วันใช้บังคับในกรณีนี้ถือได้ว่าเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไป เพราะโดยหลักแล้วจะบัญญัติให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสทราบล่วงหน้าเสียก่อน

¹ กาญจนารัตน์ ลิวิโรจน์, อ้างแล้ว, หน้า 119-120.

ข) ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

กรณีนี้จะเป็นกรณีของวันใช้บังคับกฎหมายโดยทั่วไป สาเหตุที่ต้องบัญญัติให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้น ไปนั้น ก็เพื่อต้องการให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้าก่อนวันที่กฎหมายจะมีผลใช้บังคับอย่างน้อยเป็นเวลาหนึ่งวัน เช่น พระราชบัญญัติรช พ.ศ.2522 มาตรา 2 ซึ่งบัญญัติว่า "พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป"

ค) ใช้บังคับตั้งแต่วันที่กำหนดไว้โดยแน่นอน

- 1) ใช้บังคับตั้งแต่วันที่กำหนดไว้แน่นอนในภายหลัง
- 2) ใช้บังคับตั้งแต่วันที่กำหนดไว้แน่นอนย้อนหลังขึ้นไป
- 1) ใช้บังคับตั้งแต่วันที่กำหนดไว้แน่นอนในภายหลัง

สาเหตุที่ต้องบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อให้เจ้าพนักงานและประชาชนมีเวลาเตรียมตัวพร้อมที่จะปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นได้ หรือเพื่อให้ทางราชการมีโอกาสเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ หรือฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เพื่อสามารถปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยคำนึงถึงว่าทางราชการควรจะพร้อมเมื่อใด และที่สำคัญก็เพื่อต้องการให้กฎหมายใช้บังคับในระยะเวลาหนึ่งระยะเวลาใดที่ต้องการ เช่น กรณีของประมวลกฎหมายอาญา ที่ต้องการให้ใช้บังคับตรงกับวันครบรอบ 25 พุทธศตวรรษ เป็นต้น การกำหนดวันใช้บังคับในกรณีนี้ก็เพื่อต้องการระบุให้เป็นที่ทราบแน่ชัดว่าต้องการให้กฎหมายมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ใด เช่น พระราชบัญญัติรช พ.ศ.2522 มาตรา 2 ซึ่งบัญญัติว่า "พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 17 กันยายน พ.ศ.2522 เป็นต้นไป" ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2522

2) ใช้บังคับตั้งแต่วันที่กำหนดไว้แน่นอนย้อนหลังขึ้นไป

กฎหมายที่จะบัญญัติให้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่กำหนดไว้แน่นอนย้อนหลังขึ้นไปนั้น จะเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน ความมั่นคงของสังคม และเงื่อนไขความจำเป็นอื่น ๆ ซึ่งเมื่อผู้ร่างกฎหมายได้พิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว จะเห็นว่าไม่เป็นการขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ผู้ร่างกฎหมายก็สามารถที่จะบัญญัติให้กฎหมายมีผลใช้บังคับย้อนหลังได้ แต่ทั้งนี้ก็ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าห้ามตรากฎหมายย้อนหลังในทางอาญา เว้นแต่เป็นการย้อนหลังเพื่อให้ผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย กฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้อง

กับอายุความ หรือกฎหมายที่กำหนดการบังคับคดีตามคำพิพากษา

กฎหมายที่บัญญัติให้ใช้บังคับย้อนหลัง เช่น พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีการค้า (ฉบับที่ 73) พ.ศ.2521 มาตรา 2 ซึ่งบัญญัติว่า "พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2521 เป็นต้นไป ซึ่งพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2521

ง) ใช้บังคับเมื่อระยะเวลาหนึ่งล่วงพ้นไป

กฎหมายที่กำหนดให้ใช้บังคับเมื่อระยะเวลาหนึ่งล่วงพ้นไปเช่นนี้ มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับกรณีที่กำหนดวันใช้บังคับไว้แน่นอนในภายหลัง คือ ต้องการให้ผู้รู้กฎหมายได้มีเวลาเตรียมเพื่อให้สามารถปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายได้ โดยอาจจะเป็นการเตรียมงบประมาณ เครื่องมือหรือให้โอกาสได้ศึกษาทำความเข้าใจกฎหมายดังกล่าวเสียก่อน หรืออาจจะเป็นการเตรียมการบางอย่าง เช่น ออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายได้ จะต่างกันก็เพียงแต่ระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้านั้น ในกรณีของการกำหนดวันไว้แน่นอนในภายหลัง ตาม ค) 1) ข้างต้นนั้น เป็นการกำหนดไว้ชัดเจนแน่นอนว่ากฎหมายจะมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่เท่าใด เดือนอะไรและปีใด แต่สำหรับการกำหนดระยะเวลาไว้ล่วงหน้าตามกรณีนี้เป็นเพียงการกำหนดระยะเวลาล่วงหน้าเอาไว้เท่านั้น ไม่ได้กำหนดวันที่ เดือนและปีเอาไว้ ผู้อ่านกฎหมายจะยังไม่สามารถทราบในทันทีที่อ่านกฎหมายว่ากฎหมายฉบับนั้นมีผลใช้บังคับเมื่อใด แต่ผู้อ่านจะสามารถทราบกำหนดเวลาที่กฎหมายมีผลใช้บังคับได้ต่อเมื่อได้นับระยะเวลาไปตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย เช่น พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ.2522 มาตรา 2 บัญญัติว่า "พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป" ซึ่งปรากฏว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2522 ดังนั้นผู้รู้กฎหมายจะทราบว่ากฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับเมื่อใด ก็ต่อเมื่อได้คิดคำนวณวันไปตามกำหนดระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายนั้น ๆ จึงจะสามารถทราบได้ ซึ่งในกรณีนี้วันใช้บังคับพระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ.2522 ได้แก่วันที่ 1 พฤษภาคม 2522 เป็นต้นไป

จ) วันใช้บังคับภายในกำหนดเวลาที่แน่นอน

กฎหมายประเภทนี้ถ้าจะพูดให้ชัดก็คือกฎหมายประเภทที่กำหนดวันใช้บังคับและวันสิ้นสุดการใช้บังคับไว้ในตัวกฎหมายนั่นเอง ที่เป็นเช่นนี้เพราะกฎหมายในลักษณะนี้ได้ตราขึ้น

โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้บังคับสำหรับเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดโดยเฉพาะ เมื่อเหตุการณ์นั้นได้หมดสิ้นไป หรือเมื่อถึงระยะเวลาหนึ่งอันสมควรก็ไม่จำเป็นต้องใช้บังคับกฎหมายฉบับนั้นอีกต่อไป ดังนั้น จึงได้กำหนดวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดของกฎหมายนั้นลงไว้ให้ทราบแน่ชัด เช่น พระราชบัญญัติเงินตราในภาวะฉุกเฉิน พุทธศักราช 2484 ซึ่งในมาตรา 2 ของพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับได้บัญญัติไปในทำนองเดียวกันว่า "ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เป็นกำหนดเวลาไม่เกินหนึ่งปี" หรือ พระราชกำหนดแก้ไขและป้องกันภาวะการขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ.2516 ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 2 และมาตรา 10 ว่า

มาตรา 2 พระราชกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศใน

ราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 10 พระราชกำหนดนี้ให้ใช้บังคับมีกำหนดหนึ่งปี

ในส่วนที่เกี่ยวกับพระราชกฤษฎีกานั้น แบบของกฎหมายกำหนดวันใช้บังคับภายในกำหนดเวลาที่แน่นอนจะมีลักษณะต่างไปจากกรณีข้างต้น เพราะในกรณีของพระราชกฤษฎีกานั้น การกำหนดวันใช้บังคับภายในกำหนดเวลาที่แน่นอน (กำหนดเวลาชั้นสูง) จะกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ เช่น พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 มาตรา 14 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 14 ในการวางและจัดทำผังเมืองรวม หรือผังเมืองเฉพาะ จะตราพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินที่จะทำการสำรวจ เพื่อการวาง และจัดทำผังเมืองรวมหรือผังเมืองเฉพาะไว้ก็ได้

ในพระราชกฤษฎีกานั้น ให้ระบุ

.....

(4) กำหนดเวลาการใช้บังคับพระราชกฤษฎีกาซึ่งต้องไม่เกินห้า

ปี

เมื่อได้มีการตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นตามความในมาตราดังกล่าว พระราชกฤษฎีกานั้นก็สามารถกำหนดอายุของตนเองได้ แต่ต้องไม่เกินกำหนดเวลาชั้นสูงที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติว่าต้องไม่เกินห้าปี

หรือตัวอย่างในพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ.2497 มาตรา 6 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 6 เมื่อรัฐบาลได้ตกลงจะกระทำกิจการใดดังกล่าวใน
มาตรา 5 แต่ยังมีได้กระทำการสำรวจที่ที่เจาะจงให้แน่นอน จะได้ออก
พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่ที่คิดว่าจะเวนคืนนั้นขึ้น
ฉบับหนึ่ง.....

พระราชกฤษฎีกาเช่นว่านี้มีอายุสองปี หรือตามกำหนดเวลาที่
ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกานั้น แต่ต้องไม่เกินห้าปี แล้วแต่จะเห็นว่าจำ
เป็นเพื่อทำการสำรวจที่ดินที่เจาะจงต้องเวนคืนนั้น

ซึ่งต่อมาได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาในเรื่องนี้ เช่น พระราชกฤษฎีกากำหนด
เขตที่ดินที่จะทำการสำรวจเพื่อการวางแผนการจัดทำผังเมืองรวมในท้องที่ตำบลคลองแห ตำบล
ทุ่งใหญ่ ตำบลหนองสรวง ตำบลหาดใหญ่ และตำบลควนลัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
พ.ศ.2521 มาตรา 3 ที่บัญญัติว่า "พระราชกฤษฎีกานี้ให้มีอายุห้าปี"

ในเรื่องของวันใช้บังคับ นอกจากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีการกำหนดวันใช้
บังคับต่างออกไปจากที่ได้กล่าวมาแล้ว คือ มีลักษณะคล้ายกับเป็นการกำหนดวันใช้บังคับสองครั้ง
ในกฎหมายฉบับเดียวกัน คือ วันใช้บังคับในครั้งแรกทำให้ร่างกฎหมายดังกล่าวมีผลใช้บังคับเป็น
กฎหมาย ส่วนวันใช้บังคับในครั้งที่สองทำให้การควบคุมหรือคุ้มครองหรือกำหนดกิจการอื่นใด
มีผลใช้บังคับได้ในท้องที่ที่ต้องการ เช่น พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 มาตรา 2 และ
มาตรา 3 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พุทธศักราช
2484 เป็นต้นไป

ให้ใช้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้บังคับแก่คดีล้มละลายทั้งปวง
ที่ได้ยื่นต่อศาล ตั้งแต่วันใช้พระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่ามูลคดีได้เกิดขึ้นก่อน
หรือหลังวันใช้นั้นและแก่คดี ล้มละลายทั้งปวงที่ค้างพิจารณาอยู่ใน
ศาล หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

มาตรา 3 ให้ใช้พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 ใน
เขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดลพบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัด
นครสวรรค์ จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัด
สุพรรณบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสงขลา

ในเรื่องวันใช้บังคับนี้มีข้อน่าสังเกตอยู่ประการหนึ่ง คือ ในกรณีของกฎกระทรวง หรือระเบียบ จะมีบางกรณีที่ไม่ได้กำหนดวันใช้บังคับไว้ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะในกฎหมายแม่บทอัน ได้แก่ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด หรือกฎหมายที่มีฐานะเทียบเท่าพระราชบัญญัติ ได้บัญญัติ วันใช้บังคับไว้เป็นที่แน่นอนแล้ว เช่น พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 มาตรา 5 วรรคสอง ที่บัญญัติว่า

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตาม พระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวง หรือระเบียบเพื่อ ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงหรือระเบียบนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ซึ่งต่อมาเมื่อได้มีการตรากฎกระทรวง (พ.ศ.2522) ออกตามความในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 ก็ไม่ได้กำหนดวันใช้บังคับกฎกระทรวงนั้น ลงไปอีก ดังนั้น จึงเป็นหลักที่ถือกันว่า ถ้าในกฎหมายแม่บทได้กำหนดวันใช้บังคับสำหรับ กฎหมายปลีกย่อยลงไว้แล้ว ในกฎหมายปลีกย่อยก็ไม่ต้องกำหนดวันใช้บังคับลงไว้อีก เช่น ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 ได้กำหนดไว้ใน ข้อ 2 ว่า "ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป" ที่เป็นเช่นนี้ เพราะ ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2522 นั้น กฎกระทรวงหรือ ระเบียบที่ตราขึ้น โดยอาศัยอำนาจจากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศใน ราชกิจจานุเบกษาเสมอไป แต่ถ้าผู้ร่างกฎหมายประสงค์จะให้กฎกระทรวง หรือระเบียบนั้นมีผลใช้ บังคับต่างไปจากที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายแม่บท ก็จะได้กำหนดวันใช้บังคับไว้ในกฎกระทรวง หรือระเบียบนั้นให้ชัดเจนลงไป ซึ่งในการกำหนดวันใช้บังคับกรณีนี้นั้น อาศัยหลักเกณฑ์เดียวกับการ กำหนดท้องที่ที่จะใช้พระราชบัญญัติบางฉบับ โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกานั้นเอง เช่น กฎ กระทรวงฉบับที่ 31 (พ.ศ.2522) ออกตามความในพระราชบัญญัติธนาคารออมสิน พ.ศ.2489 ว่า ด้วยการรับฝากเงินประเภทสงเคราะห์ชีวิตและครอบครัว ข้อ 5 ซึ่งบัญญัติว่า "กฎกระทรวงนี้ให้ใช้ บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2523 เป็นต้นไป" ซึ่งปรากฏว่ากฎกระทรวงฉบับนี้ประกาศใน ราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2522

แบบวันใช้บังคับ

1. แบบใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 พ.ศ.2519

"มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป"

2. พ.ร.บ.อนุมัติพระราชกำหนดพิทักษ์ตราศุลกากร (ฉบับที่ 13) พ.ศ.2509 พ.ศ.2509

2. แบบใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.วิधिพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494

"มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป"

2. พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2518

3. พ.ร.บ.การผังเมือง พ.ศ.2518

4. พ.ร.บ.ส่งเสริมการลงทุน พ.ศ.2520

หมายเหตุ แบบ 2 นี้ เป็นแบบที่ใช้ในกรณีทั่วไป

3. แบบใช้บังคับตั้งแต่วันที่ได้ออกให้แน่นอน

3.1 วันที่กำหนดแน่นอนในภายหลัง

3.1.1 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่...เดือน.....พ.ศ. เป็นต้นไป

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.เครื่องแบบตำรวจสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2494

"มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2494 เป็นต้นไป"

3.1.2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่.....

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช 2482

"มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป และให้ใช้บังคับแก่บรรดาคดีที่ได้ยื่นฟ้องภายหลังวันใช้พระราชบัญญัตินี้"

2. พ.ร.บ.ล้มละลาย พุทธศักราช 2483

3.1.3 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับในจังหวัด.....ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....
พ.ศ. เป็นต้นไป และจะให้ใช้บังคับในท้องที่อื่นใดอีก ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา
ตัวอย่าง พ.ร.บ.หอพัก พ.ศ.2507

"มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับในจังหวัดพระนคร และจังหวัด
ธนบุรี ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2507 เป็นต้นไป และเมื่อจะให้ใช้บังคับในท้องที่
อื่นใดให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา"

3.1.4 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่.....เป็นต้นไป

ประมวลกฎหมาย.....ต่อท้ายพระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมาย
ตั้งแต่.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477

"มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามที่ตราไว้ต่อ
ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พุทธศักราช 2478 เป็นต้นไป"

3.2 วันที่ใช้บังคับย้อนหลัง

3.2.1 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ. เป็นต้นไป

ตัวอย่าง พ.ร.บ.ภาษีเงินได้ พุทธศักราช 2476

"มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2476
เป็นต้นไป

(พระราชบัญญัตินี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 17 เมษายน
พ.ศ.2476)

3.2.2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่.....เดือน.....พ.ศ. เป็นต้นไป

ตัวอย่าง พ.ร.บ.เงินทดแทนพนักงานเทศบาล พุทธศักราช 2488

"มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับได้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม
พุทธศักราช 2488 เป็นต้นไป"

4. แบบใช้บังคับเมื่อระยะเวลาหนึ่งล่วงผ่านไป

4.1 พ.ร.บ.นี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด.....วันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.ครู ทุทธศักราช 2488

"มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับได้เมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป"

2. พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499

"มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป"

3. พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2517

"มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป"

4.2 พ.ร.บ.นี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป เว้นแต่บทบัญญัติมาตรา.....และมาตรา.....ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเวลา.....วันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ตัวอย่าง พ.ร.บ.ไม้ขีดไฟซึ่งทำในราชอาณาจักร พ.ศ.2508

"มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป เว้นแต่บทบัญญัติมาตรา 16 และ

มาตรา 17 ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเวลาหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ"

4.3 พ.ร.บ.นี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด.....วันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป เว้นแต่มาตรา...ให้ใช้บังคับตั้งแต่.....

ตัวอย่าง พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2518

"มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหกสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป เว้นแต่มาตรา 8 มาตรา 9 มาตรา 10 ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป"

5. ใช้บังคับภายในกำหนดเวลาที่แน่นอน

ตัวอย่าง 1. พ.ร.บ.มอบอำนาจให้รัฐบาลในภาวะคับขัน พุทธศักราช 2484

"มาตรา 2 ให้ใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป เป็นกำหนดเวลาไม่เกินหนึ่งปี"

2. พ.ร.บ.เงินตราในภาวะฉุกเฉิน พุทธศักราช 2484

3. พ.ร.บ.ควบคุมกิจการธนาคารในภาวะฉุกเฉิน พุทธศักราช 2484

5. บทนิยาม¹

ตามความเข้าใจกันโดยทั่วไปเห็นว่า บทนิยามเป็นเพียงคำอธิบายความหมายของถ้อยคำอันหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับถ้อยคำอื่น ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นที่เข้าใจกันอยู่แล้วเท่านั้น เช่นบทนิยามในมาตรา 1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา คำว่า "เอกสาร" ซึ่งบัญญัติว่า "หมายความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใดซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผัง หรือแผนแบบอย่างอื่นจะเป็นโดยวิธีพิมพ์ ถ่ายภาพ หรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น"

แต่ความเข้าใจนี้ก็หาได้ถูกต้องเสียทั้งหมดทีเดียวไม่เพราะความมุ่งหมายในการบัญญัติบทนิยามขึ้นนั้น นอกจากจะบัญญัติขึ้นเพื่ออธิบายความหมายของถ้อยคำแล้ว ยังมีความมุ่งหมายอื่น ๆ อีก 4 ประการ คือ

(ก) เพื่อให้ได้ความหมายที่ชัดเจน

(ข) เพื่อให้ได้ความหมายที่ลงรอยเดียวกัน

(ค) เพื่อป้องกันการบัญญัติซ้ำ ๆ เมื่อต้องการจะกล่าวถึงคำหรือความหมายเดียวกัน

(ง) เพื่อรวบรวมคำที่มีความหมายต่าง ๆ ไว้ในที่เดียวกัน

ในการบัญญัติบทนิยามมีหลักเกณฑ์ทั่วไปที่ผู้ร่างกฎหมายพึงยึดถือและคำนึงถึงก่อนที่จะตัดสินใจเลือกบัญญัติบทนิยามนั้น ๆ ไว้ ก็คือ

¹ กาญจนารัตน์ ทิวโรจน์, อ้างแล้ว, หน้า 162-166.

(ก) พึงเลือกที่จะบัญญัติบทนิยามเฉพาะในกรณีที่จำเป็นเท่านั้นเพราะเป็นการยากอีกทั้งเป็นการเสี่ยงภัยที่ผู้ร่างกฎหมายจะนิยามคำที่ต้องการไว้ได้ถูกต้องครบถ้วน และนำคำนิยามนั้นไปใช้กับส่วนต่าง ๆ ของกฎหมายได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้ร่างกฎหมายจึงควรที่จะสรรหาถ้อยคำที่ถูกต้องเหมาะสมมาใช้เสียก่อน เมื่อไม่สามารถหาถ้อยคำดังกล่าวมาใช้ได้แล้วจึงค่อยหันไปพิจารณาใช้บทนิยาม

(ข) ต้องระวังที่จะไม่นิยามในความหมายที่ขัดกับความหมายที่เข้าใจกันอยู่ตามปกติ เพราะอาจทำให้เกิดความสับสนหรือเข้าใจผิดไปได้ แต่ก็ปรากฏว่าหลักเกณฑ์นี้มีการละเลยกันอยู่เสมอ ๆ เช่น บทนิยามในมาตรา 1 แห่งประมวลกฎหมายอาญา คำว่า "อาวุธ" ซึ่งบัญญัติว่า "หมายความถึงสิ่งใดไม่เป็นอาวุธโดยสภาพ แต่ซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ประทุษร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ"

(ค) ถ้าจะต้องมีบทนิยามจะต้องกล่าวถ้อยคำที่นิยามนั้นให้แยกชัด อาจจะได้โดยการบัญญัติเฉพาะเรื่องบทนิยามนี้เป็นอีกมาตราหนึ่งต่างหาก เช่น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 1 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 1 ในประมวลกฎหมายนี้

- (1) "โดยทุจริต" หมายความว่า.....
- (2) "ทางสาธารณะ" หมายความว่า.....
- (3) "สาธารณสถาน" หมายความว่า.....

.....

หรืออาจจะบัญญัติแยกเป็นอีกวรรคหนึ่งต่างหาก เช่น พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการลดอัตราและยกเว้นภาษีการค้า (ฉบับที่ 54) พ.ศ.2517 มาตรา 5 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 5 ให้ยกเว้นภาษีการค้าสำหรับการขายสินค้าดังต่อไปนี้

.....

(4) **เยื่อเคย**

คำว่า "เยื่อเคย" หมายความว่า กุ้งเคยที่หมักเพื่อใช้ทำกะปิ

แบบของบทนิยาม

แบบของบทนิยามที่จะได้รับการบัญญัติขึ้นนี้ ตามตัวอย่างที่เคยมีมา ปรากฏว่าได้มีการเลือกบัญญัติบทนิยามไว้เป็น 2 แบบ คือ

- (ก) บัญญัติไว้ตอนต้น
- (ข) บัญญัติไว้ในที่ที่จะใช้
- (ค) บัญญัติไว้ตอนต้น

เป็นการนำเอาบทนิยามในกฎหมายฉบับเดียวกันทั้งหมดมาบัญญัติไว้ในตอนต้นของกฎหมายฉบับนั้นเพื่อเป็นการง่ายแก่การค้นคว้า เช่น บทนิยามของประมวลกฎหมายอาญา เป็นต้น ซึ่งวิธีการนี้ประเทศไทยได้รับเอามาใช้มาก แต่ก็มีบางกรณีที่ได้เอาบทนิยามไปใช้ในทางที่ผิดโดยการเอาบทนิยามนั้นมาเป็นบทบัญญัติของกฎหมายในตัว เช่น บทนิยามตามมาตรา 103 แห่งประมวลรัษฎากร คำว่า "แสดคมปีคุม" ที่บัญญัติว่า "หมายความว่าแสดคมปีที่คุมบนตัวด้วยแม่พิมพ์ซึ่งรัฐบาลทำและมีกำหนดลักษณะโดยกฎกระทรวง" เป็นบทนิยามที่บัญญัติให้อำนาจในการออกกฎกระทรวงไว้ด้วย และกรณีนี้จะเกิดขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบทนิยามที่เป็นคำเทคนิคที่ยุ่งยาก

(ข) บัญญัติไว้ในที่ที่จะใช้

คือ บัญญัติบทนิยามไว้ในมาตราหนึ่งมาตราใด หรือวรรคหนึ่งวรรคใดที่ประสงค์จะให้คำคำนั้นมีความหมายเป็นพิเศษสำหรับบทมาตราหรือวรรคนั้นโดยเฉพาะ เช่น พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการลดอัตราและยกเว้นภาษีการค้า (ฉบับที่ 54) พ.ศ.2517 มาตรา 5 ซึ่งบัญญัติว่า

"มาตรา 5 ให้ยกเว้นภาษีการค้าสำหรับการขายสินค้าดังต่อไปนี้

.....

(ก) สัตว์น้ำที่ขายทุกทอด แต่ไม่รวมถึงการส่งออกนอกราชอาณาจักร

คำว่า "สัตว์น้ำ" หมายความว่ารวมถึงส่วนต่างๆ ของสัตว์น้ำ ไม่ว่าจะสดอยู่หรือแช่เย็น แช่เย็นจนแข็งหรือกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อรักษาไว้มิให้เปื่อยเน่าในระหว่างการขนส่ง"

บทนิยามประเภทนี้เท่าที่เคยมีมา ยังไม่ปรากฏว่าได้มีการบัญญัติบทนิยามประเภทนี้ขึ้นโดยเฉพาะ โดยมีความหมายแตกต่างไปจากบทนิยามที่บัญญัติไว้ตอนต้นแต่อย่างใด

นอกจาก 2 วิธีการดังกล่าวแล้ว ยังมีบางประเทศรวบรวมเอาบรรดาคำที่มีความหมายหรือบทนิยามที่เห็นว่าจำเป็น หรือมีที่ใช้เป็นกรณีทั่วไปมาไว้ในที่เดียวกันเป็นกฎหมายว่าด้วยเรื่องบทนิยามโดยเฉพาะ เช่น สหรัฐอเมริกามีหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ General definition and rules of Construction ที่บัญญัติรวบรวมเอาบรรดาบทนิยามต่าง ๆ รวมทั้งกฎเกณฑ์การตีความด้วย แต่มีข้อที่น่าสังเกตคือ กฎหมายว่าด้วยบทนิยามต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่ได้ผูกมัดกฎหมายที่บัญญัติขึ้นภายหลังว่า จะต้องนิยามคำคำเดียวกันนี้ไปในทางเดียวกัน คังนั้น เพื่อเป็นการทำให้กฎหมายชัดเจนขึ้นและป้องกันการขัดแย้งในเรื่องถ้อยคำ จึงได้มีการอ้างบทนิยามที่เกี่ยวข้องไว้ในกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังด้วย

6. ผู้รักษาการตามกฎหมาย¹

ผู้รักษาการตามกฎหมายคือ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับงานในหน้าที่ตามกฎหมายนั้น สาเหตุที่บัญญัติให้มีผู้รักษาการตามกฎหมาย ก็เพื่อให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงหนึ่งกระทรวงใดหรือหลายกระทรวง เป็นผู้ที่มีหน้าที่ดูแลให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีบทบัญญัติเรื่องผู้รักษาการตามกฎหมาย ได้แก่

ก) ทำให้มีรัฐมนตรีเจ้าของเรื่องที่แน่นอน ซึ่งถ้าจะไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้รักษาการตามกฎหมายแล้ว ก็ยากที่จะทราบได้ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงใดจะเป็นผู้ปฏิบัติกรให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น เช่น การเตรียมร่างพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวง การตระเตรียมงบประมาณ การสั่งงานให้พนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการวางระเบียบปฏิบัติซึ่งเป็นรายละเอียด ตลอดจนการกำหนดแบบพิธีและแบบฟอร์ม และการติดต่อกับราษฎรผู้มีหน้าที่ปฏิบัติการตามกฎหมายนั้น ๆ บังคับไว้ ฉะนั้น ถ้ากฎหมายจะไม่มีบทบัญญัติกล่าวถึงผู้รักษาการให้เป็นไปตามกฎหมาย ก็อาจมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงหลายกระทรวง เข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของตนที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายฉบับเดียวกัน และอาจปฏิบัติงานก้าวก่ายหรือซ้ำซ้อนกัน หรืออาจไม่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงใดปฏิบัติกรให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นเลย เพราะเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอีกกระทรวงหนึ่ง

ข) ในชั้นการบัญญัติกฎหมาย บทบัญญัติว่าด้วยผู้รักษาการตามกฎหมายยังทำให้สภาผู้แทนราษฎรอยู่ในฐานะที่จะวินิจฉัยได้ว่า การปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น ๆ สมควรจะ

¹ กาญจนารัตน์ สิวโรจน์, อ้างแล้ว, หน้า 128-132.

มอบหมายให้เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงใด จึงจะทำงานดำเนินไปได้อย่างมี
ประสิทธิภาพและประหยัด

ก) ทำให้สภาผู้แทนราษฎรอยู่ในฐานะที่จะควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินตามวิถี
ทางรัฐธรรมนูญได้สะดวกยิ่งขึ้น เพราะถ้าการปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นขาดคกบ
พร้อมหรือไม่เหมาะสม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็อาจตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี ผู้รักษาการตาม
กฎหมายหรืออาจเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีผู้รักษาการตามกฎหมายเป็น
รายบุคคลก็ได้

ง) ทำให้ราษฎรสามารถติดต่อกับทางราชการเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายได้ถูก
ต้อง เพราะบทบัญญัติว่าด้วยผู้รักษาการตามกฎหมาย ทำให้ทราบได้ทันทีว่ากระทรวงใดเป็น
เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น

แต่การที่จะบัญญัติไว้ในกฎหมายใดให้มีรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตาม
กฎหมายนั้นหรือไม่ ก็แล้วแต่ว่าถ้าบัญญัติให้มีรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามกฎหมายฉบับนั้น
แล้ว จะอำนวยความสะดวกตามที่ได้กล่าวมาแล้วหรือไม่ เพราะกฎหมายบางฉบับหาได้มีลักษณะเช่น
นั้นไม่ ดังเช่น กฎหมายที่บัญญัติวางหลักกลาง ๆ ทั่ว ๆ ไปไว้ ซึ่งบัญญัติกำหนดสิทธิและหน้าที่ของ
บุคคล เช่น ประมวลกฎหมายอาญา หรือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บางบรรพ หรือกฎหมาย
ที่วางหลักทั่วไปไว้ และกำหนดว่า ถ้ามีกรณีจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายนั้น ก็จะต้องตราเป็น
กฎหมายเฉพาะกรณีขึ้นอีกชั้นหนึ่ง เช่น กฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น
กฎหมายที่มีลักษณะเช่นว่านี้ หากมีความจำเป็นที่จะต้องมีบทบัญญัติให้มีรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการ
ตามกฎหมายนั้น ๆ ไม่ เพราะต่อไปเมื่อออกกฎหมายเฉพาะก็จะต้องมีรัฐมนตรีผู้รักษาการตาม
กฎหมายเฉพาะนั้น อนึ่ง กฎหมายที่บัญญัติยกเลิกกฎหมายเดิมโดยมิได้มีบทบัญญัติที่กำหนดให้ฝ่าย
บริหารต้องปฏิบัติการใด เพื่อผลแห่งการยกเลิกกฎหมายนั้น หรือกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อแก้ไขเพิ่ม
เติมกฎหมายฉบับเดิม โดยบทบัญญัติของกฎหมายฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติมได้เข้าไปอยู่ในบทบัญญัติ
ของกฎหมายฉบับเดิมโดยอัตโนมัติ เช่น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง (ฉบับที่ 5)
พ.ศ.2522 มาตรา 6 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 6 ให้ยกเลิกความในมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบ
ข้าราชการการเมือง พ.ศ.2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะ
ปฏิวัติ ฉบับที่ 23 ลงวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2520 และให้ใช้ความ

ต่อไปนี้แทน

"มาตรา 11 ข้าราชการการเมือง นอกจากตำแหน่งรัฐมนตรี
พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ได้รับอนุญาตให้ลาออก
- (3) ถูกสั่งให้ออก จะเป็นการออกโดยมีความผิดหรือไม่มีความผิดก็ตาม
- (4) คณะรัฐมนตรีที่อนุมัติให้แต่งตั้งออกจากตำแหน่งทั้งคณะ หรือนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีเข้าสังกัดผู้แต่งตั้งออกจากตำแหน่ง
- (5) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 10"

และในกฎหมายฉบับดังกล่าวไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติเป็นเอกเทศ อันทำให้ฝ่ายบริหารมี
ภาระใดชิ้นใหม่ อีกทั้งในกฎหมายฉบับเดิมก็มีบทบัญญัติว่าด้วยรัฐมนตรีผู้รักษาการอยู่แล้ว ดังนั้น
ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยผู้รักษาการซึ่งมีอยู่แล้วจึงยังคงใช้ได้อยู่

หน้าที่ของผู้รักษาการตามกฎหมาย

เมื่อมีผู้รักษาการตามกฎหมายแล้ว รัฐมนตรีผู้รักษาการตามกฎหมายจะต้องปฏิบัติดังนี้

ก) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงซึ่งเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายจะต้องสั่งการและควบคุมให้มีการ
การปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมาย ในกรณีที่กฎหมายฉบับเดียวกันมีรัฐมนตรีว่าการหลาย
กระทรวงเป็นผู้รักษาการให้เป็นไปตามกฎหมาย ก็เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีดังกล่าวจะดำเนินการไป
เท่าที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของตน ในกรณีที่จะต้องมีการประสานงานกับกระทรวง ทบวง กรมอื่น
ก็ต้องมีการปรึกษากัน

ข) ในกรณีที่มีการดำเนินการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน โดยสภาผู้แทนราษฎร คือ
การตั้งกระทู้ถาม หรือเปิดอภิปรายทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายใด โดยปกติก็เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรี
ผู้รักษาการตามกฎหมายนั้น จะต้องเป็นเจ้าของเรื่องและทำหน้าที่เข้าชี้แจงต่อสภา

ผู้ที่จะถูกกำหนดให้เป็นผู้รักษาการตามกฎหมายได้นั้น จะต้องเป็นรัฐมนตรีซึ่งในกฎหมาย
โดยทั่วไปจะปรากฏว่ามีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงใดเพียงกระทรวงเดียวเป็นผู้รักษาการเท่านั้น เช่น
พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ.2522 มาตรา 5 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานจรรยา กับออกกฎกระทรวงกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

.....

แต่ในกรณีพิเศษที่อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายครอบคลุมหลายกระทรวง ในมาตราการรักษาการจึงจำเป็นต้องบัญญัติให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงหลายกระทรวง ร่วมกันรักษาการตามกฎหมายฉบับนั้น เช่น พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2517 มาตรา 5 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของแต่ละกระทรวง.....

หรือในกรณีที่มิรัฐมนตรีผู้รักษาการหลายกระทรวงนั้น อาจจะเขียนได้อีกแบบหนึ่ง เช่น พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 พ.ศ.2521 มาตรา 6 ซึ่งบัญญัติว่า "ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้"

มาตราการรักษาการนี้ ถ้าร่างพระราชบัญญัติใดแบ่งเป็นหมวด มาตราการรักษาการอยู่เป็นมาตราสุดท้ายก่อนขึ้นหมวดที่ 1 โดยปกติก็คือมาตรา 4 หรือมาตรา 5 แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัติฉบับใดไม่มีการแบ่งหมวด มาตราการรักษาการจะไปอยู่มาตราสุดท้ายของพระราชบัญญัตินั้น สำหรับประมวลกฎหมายต่าง ๆ นั้น มาตราการรักษาการจะอยู่ที่พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายเหล่านั้น

7. พระปรมาภิไธยและผู้รับสนองพระบรมราชโองการหรือลายมือชื่อของผู้มีอำนาจ¹ แบบของกฎหมายในส่วนนี้นับว่ามีความสำคัญเช่นกัน เพราะจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า

¹ กาญจนารัตน์ ลีวิโรจน์, อ้างแล้ว, หน้า 133-134.

ร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวได้รับการตราขึ้นโดยผู้ที่มีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่ หรือได้รับการตราขึ้นโดยถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมายหรือไม่ ซึ่งจะมีผลทำให้ร่างกฎหมายดังกล่าวมีผลใช้บังคับเป็นกฎหมายหรือไม่ด้วย

ในบรรดากฎหมายที่พระมหากษัตริย์จะต้องทรงลงพระปรมาภิไธยก่อนจะนำไปประกาศใช้บังคับ ซึ่งได้แก่ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา และประกาศพระบรมราชโองการนั้น ในบางกรณีก็มีข้อยกเว้นที่แม้พระมหากษัตริย์จะมีได้ทรงลงพระปรมาภิไธยก็สามารถนำไปประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ คือ

ก) กรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงพระนามหรือลงนามแทน เช่น พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ลงพระนามแทน

ข) กรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงลงพระปรมาภิไธย แต่รัฐสภามีมติเห็นชอบตามร่างฉบับเดิม

โดยปกติแล้ว พระมหากษัตริย์จะทรงลงพระปรมาภิไธยในกฎหมายต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง และเมื่อได้มาทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว จะต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการทุกครั้ง เช่นที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 195

มาตรา 195 บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้

เหตุที่จำเป็นต้องมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ก็เนื่องมาจากหลักทั่วไปที่ยึดถือกันว่า "พระมหากษัตริย์ทรงกระทำผิดมิได้" (The King can do no wrong) พระมหากษัตริย์มิได้ทรงกระทำการโดยพระองค์เอง แต่ทรงปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐมนตรี เช่นที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 8 ว่า

มาตรา 8 องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้

(ข) เนื้อหาสาระของกฎหมาย¹

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ลักษณะของร่างกฎหมายที่ผู้ร่างกฎหมายควรทราบนั้นมี 2 ประเภท คือ ก. แบบของร่างกฎหมาย และ ข. เนื้อหาสาระของกฎหมาย นั้นในตอนต้นก็ได้กล่าวถึงแบบของร่างกฎหมายแล้ว ต่อไปนี้จะกล่าวถึงเนื้อหาสาระของกฎหมายต่อไป

ในเรื่องเนื้อหาสาระของกฎหมายนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ามีความสำคัญเป็นอันมาก เพราะจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นเจตนารมณ์ของกฎหมาย ดังนั้น ในการร่างกฎหมายผู้ร่างกฎหมายจึงต้องใช้ความรอบคอบและความระมัดระวังเกี่ยวกับเนื้อหาของกฎหมายอย่างมาก โดยต้องมีความรอบคอบและระมัดระวังที่จะร่างกฎหมายให้มีเนื้อหาครอบคลุมเจตนารมณ์ และถ้าเป็นกรณีที่มีกฎหมายเดิมอยู่แล้ว ผู้ร่างกฎหมายยังจะต้องมีความรอบคอบและระมัดระวังที่จะร่างกฎหมายฉบับใหม่หรือกฎหมายฉบับแก้ไขเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายฉบับเดิมหรือกฎหมายฉบับแก้ไขเพิ่มเติม หรือมิให้มีเนื้อหาขัดหรือแย้งกับกฎหมายฉบับเดิมหรือฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เว้นแต่จะมีเจตนารมณ์ที่จะยกเลิกกฎหมายฉบับเดิมนั้นเสีย ดังนั้น ในการร่างกฎหมายผู้ร่างกฎหมายจะต้องพิจารณาถึงเนื้อหาสาระของกฎหมายใน 2 ด้านด้วยกัน คือ

1. ต้องพิจารณาเนื้อหาสาระของกฎหมายที่ประสงค์จะบัญญัติขึ้น
2. ต้องพิจารณาเนื้อหาสาระของกฎหมายที่กฎหมายฉบับอื่นบังคับให้ต้องบัญญัติ
1. ต้องพิจารณาเนื้อหาสาระของกฎหมายที่ประสงค์จะบัญญัติขึ้น

เนื้อหาสาระของกฎหมายในด้านนี้ขึ้นอยู่กับหลักการของร่างกฎหมายแต่ละฉบับว่า มีความประสงค์ในเรื่องอะไร อย่างไร และแค่นั้นเพียงไร เช่น ข้อเท็จจริงปรากฏว่าทางราชการมีความจำเป็นจะต้องเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ในท้องที่แห่งหนึ่งเพื่อประโยชน์ของรัฐในการสร้างทางหลวง ทางราชการจึงได้ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่จะเวนคืน และพระราชกฤษฎีกาฉบับดังกล่าวกำลังจะหมดอายุแล้ว และได้ตราพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ขึ้นภายในอายุการใช้บังคับพระราชกฤษฎีกาฉบับดังกล่าว ก็อาจกำหนดค่าทดแทนให้เป็นไปตามราคาที่เป็นอยู่ในขณะประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาได้ แต่ถ้าปรากฏว่ารัฐไม่คำนึงว่าการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวจะต้องเสียค่าทดแทนตามราคาในขณะใด รัฐก็สามารถจะตราพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ขึ้นเมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าในขณะนั้นพระราชกฤษฎีกาฉบับ

¹ กาญจนารัตน์ ลิวิโรจน์, อ้างแล้ว, หน้า 136-141.

นั้นจะได้สิ้นอายุไปแล้วหรือไม่ เป็นต้น เพราะอาจออกพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ได้ โดยไม่ต้องมีพระราชกฤษฎีกา

ในการร่างกฎหมายนั้น ถ้ามีความประสงค์เกี่ยวกับกฎหมายฉบับดังกล่าวอย่างไร ก็ควรที่จะนำความประสงค์ดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในกฎหมายเสียให้ชัดเจนและครบถ้วนไม่ควรปล่อยให้ความกำกวม เพราะเป็นการไม่แน่นอนว่าเมื่อตีความแล้วข้อความเพียงเท่าที่ได้ร่างไปนั้น จะมีความหมายครอบคลุมความประสงค์ที่ได้ตั้งใจไว้ในตอนเริ่มจะร่างกฎหมายหรือไม่ ถึงแม้ว่าการร่างกฎหมายให้ครบถ้วนตามความประสงค์และให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอจะเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากหรือเป็นไปได้ไม่ได้เลยก็ตาม แต่เมื่อมีความประสงค์อย่างไรในการร่างกฎหมายดังกล่าว ก็ควรที่จะบัญญัติเอาไว้ให้หมด อย่างน้อยก็เพื่อให้ผู้ที่ใช้กฎหมายในขณะนั้นได้ทราบว่าการร่างกฎหมายดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพียงไร

2. ต้องพิจารณาเนื้อหาของกฎหมายที่กฎหมายฉบับอื่นบังคับให้ต้องบัญญัติ

เนื้อหาของกฎหมายประเภทนี้เป็นการบังคับให้ต้องบัญญัติกฎหมายให้มีรายละเอียดต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ เช่น พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 มาตรา 28 และ มาตรา 41 บัญญัติว่า

มาตรา 28 ผังเมืองเฉพาะประกอบด้วย

(1) วัตถุประสงค์ในการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ

(2) แผนที่แสดงเขตของผังเมืองเฉพาะ

(3) แผนผังเมืองหรือแผนผังบริเวณซึ่งทำขึ้นเป็นฉบับเดียวหรือ

หลายฉบับ โดยมีสาระสำคัญทุกประการหรือบางประการ ดังต่อไปนี้

...

มาตรา 41 ผังเมืองเฉพาะจะใช้ในท้องที่ใดให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะมิได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ให้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวใช้บังคับได้ไม่เกินห้าปี

...

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า การจะตราพระราชบัญญัติให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะในท้องที่ใดก็ตาม นอกจากจะต้องบัญญัติเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติให้ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะว่าประสงค์จะให้ใช้บังคับในท้องที่ใดแล้ว ในพระราชบัญญัติให้ใช้บังคับผังเมือง

เฉพาะฉบับนั้นจะยังต้องบัญญัติรายละเอียดต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการ
ผังเมือง พ.ศ.2518 มาตรา 28 อีกด้วย

ในเรื่องเนื้อหาของสาระของกฎหมายประเภทนี้มีข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่ง คือตามที่ได้กล่าว
มาแล้ว โดยทั่วไปพระราชบัญญัติจะกำหนดไว้แต่เรื่องที่เป็นหลักของเรื่องที่ประสงค์จะบัญญัติ
ไว้เป็นกฎหมายเท่านั้น ส่วนเรื่องที่เป็นรายละเอียดหรือเป็นเรื่องปลีกย่อย ก็จะได้มอบอำนาจไว้ใน
พระราชบัญญัตินั้นเองให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงได้ และเรื่องที่จะมอบอำนาจ
ให้ตราเป็นกฎกระทรวงได้นั้นพอจะแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

ก) กำหนดรายละเอียดเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ข) กำหนดให้ออกกฎกระทรวงได้ทั่ว ๆ ไป

ค) กำหนดเรื่องต่าง ๆ ตามที่กำหนดและภายในกรอบอำนาจที่กฎหมายมอบให้ไว้ นั้น

มีปัญหาต่อไปที่ควรได้รับการพิจารณาก็คือ เมื่อพระราชบัญญัติมอบอำนาจให้กำหนดเรื่อง
ในรายละเอียดต่าง ๆ ไว้ในกฎกระทรวงแล้ว กฎกระทรวงนั้นจะมอบอำนาจต่อไปให้กำหนดเรื่อง
ในรายละเอียดต่าง ๆ ไว้ในกฎหมายลำดับรองอื่น ๆ จะได้หรือไม่ เพียงใด ซึ่งในเรื่องนี้จะต้อง
พิจารณาเสียก่อนว่า

ก) เป็นเรื่องที่จะมอบอำนาจได้หรือไม่ เพราะถ้าเป็นเรื่องในรายละเอียดทั่วไปหรือเป็นเรื่อง
ทางธุรการ หรือเป็นเรื่องทางปฏิบัติแล้ว เพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงานก็อาจให้กฎกระทรวง
มอบอำนาจให้กฎหมายลำดับรองต่อไป แต่ถ้าเป็นเรื่องในนิติบัญญัติแล้วจะมอบอำนาจให้กฎหมาย
ในลำดับรองต่อไปไม่ได้ เพราะจะกลายเป็นการมอบอำนาจทั่วไปที่กว้างและพ้นจากอำนาจการ
ควบคุมของรัฐสภา

ข) เมื่อมอบอำนาจแล้วควบคุมได้หรือไม่ ต้องพิจารณาว่าถ้ามอบอำนาจต่อไปแล้วผู้มอบ
อำนาจจะสามารถควบคุมอำนาจที่ตนได้มอบไปนั้นได้หรือไม่ ถ้าเป็นเรื่องที่ควบคุมได้ก็อาจมีการ
มอบอำนาจได้ แต่ถ้าควบคุมไม่ได้แล้วก็ไม่ควรที่จะมอบอำนาจต่อไป

ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นเรื่องที่จะมอบอำนาจได้ ผู้ร่างกฎหมายควรจะมีระมัดระวังในการ
มอบอำนาจโดยอาจจะมอบอำนาจโดยการวางแนวทางของอำนาจที่จะมอบให้ หรือมอบอำนาจให้
โดยมีเงื่อนไข เช่น ต้องให้รัฐมนตรีเห็นชอบก่อน เป็นต้น แต่ผู้ร่างกฎหมายก็ควรจะมีระมัดระวังไว้เสมอว่า
โดยหลักแล้วไม่ควรจะให้มีการมอบอำนาจจากกฎหมายลำดับรองไปยังกฎหมายลำดับอื่นที่ต่ำกว่า
นั้นอีก

เนื้อหาของกฎหมายแต่ละฉบับ โดยปกติจะเริ่มตั้งแต่มาตรา 5 หรือมาตรา 6 เป็นต้นไป¹ การร่างเนื้อหาของสาระนี้ จะแบ่งเป็นหมวดหรือไม่ จะสั้นหรือจะยาวย่อมแล้วแต่สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนั่นเอง ในส่วนเนื้อหาของกฎหมายนั้นเป็นหัวใจของกฎหมายแต่ละฉบับเลยทีเดียว นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตอีกว่ากฎหมายมีโครงสร้างอย่างไรย่อมเป็นไปตามลักษณะของกฎหมายนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น ถ้าเป็นกฎหมายที่มีระบบการอนุญาต ในส่วนเนื้อหาของกฎหมายก็จะต้องระบุกิจการที่อนุญาต องค์กรควบคุมหรือดูแลกิจการ บุคคลผู้มีอำนาจอนุญาต วิธีการอนุญาต และการออกใบอนุญาต อายุใบอนุญาต การต่ออายุการพักใช้ การเพิกถอน การโอนใบอนุญาต การอุทธรณ์ ฯลฯ เป็นต้น ลักษณะกฎหมายที่มีระบบการอนุญาต ได้แก่ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.2535

นอกจากกฎหมายประเภทดังกล่าวข้างต้น ยังมีกฎหมายอีกหลายลักษณะ เช่น กฎหมายการเงินการคลัง ซึ่งกฎหมายแต่ละลักษณะจะมีโครงสร้างที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง และนอกจากนี้ในการร่างกฎหมายแต่ละฉบับ ส่วนสาระของกฎหมายจะเป็นส่วนที่ต้องอภิปรายมากและอย่างละเอียดรอบคอบ แทบจะเรียกได้ว่ายกปัญหาขึ้นอภิปรายกันได้ทุกถ้อยคำที่จะเขียน จึงเป็นส่วนที่ยากที่สุดของการร่างกฎหมายเลยทีเดียว

¹ ปานดา ศิริวัฒน์. "รูปร่างของพระราชบัญญัติ" นิติศาสตร์ ปีที่ 24 ฉบับที่ 1 (มีนาคม 2537); หน้า 120-136.